

howest
hogeschool

Leidraad hybride lesgeven

Handvaten voor de les

INHOUD

1	INLEIDING	3
2	DEFINITIE	3
2.1	kader	3
2.2	Visie Howest	3
3	VOORDELEN	4
4	SCENARIO'S	5
4.1	Scenario 1: live room + individuele remote studenten	5
4.2	Scenario 2: live room + remote room	5
4.3	Scenario 3: live room + individuele remote studenten + remote room	6
5	HYBRIDE KLASRUIMTE	6
6	HANDVATEN – VOOR DE LES	7
6.1	Didactisch vlak	7
6.2	Technologisch vlak	8
6.3	Organisatorisch vlak	8
7	HANDVATEN TIJDENS DE LES	9
7.1	Didactisch vlak	9
	Laat studenten hun camera aanleggen	10
7.2	Technologisch vlak	10
7.3	Organisatorisch vlak	11
	Laat een assistent de remote room begeleiden	11
8	TIPS BIJ DE WERKVORMEN	12
	HYBRIDE LES OPNEMEN	15
9	SAMENVATTING TIPS	15
10	BRONNEN	16

INLEIDING

Deze leidraad heeft als doel lectoren te begeleiden tijdens het lesgeven in een hybride ruimte. Hybride lesgeven staat voor synchroon onderwijs waar zowel studenten live in de les zitten, als studenten die online aansluiten. Lesgeven in deze nieuwe omgeving is heel gelijkend aan hoe traditioneel onderwijs eruit ziet. Er zijn echter enkele aandachtspunten waarop gelet moet worden om tot een succesvolle les te komen. In deze leidraad worden de mogelijkheden of scenario's van hybride lesgeven besproken en worden er didactische, technologische en organisatorische handvaten aangereikt om een lector te ondersteunen tijdens deze onderwijsvorm.

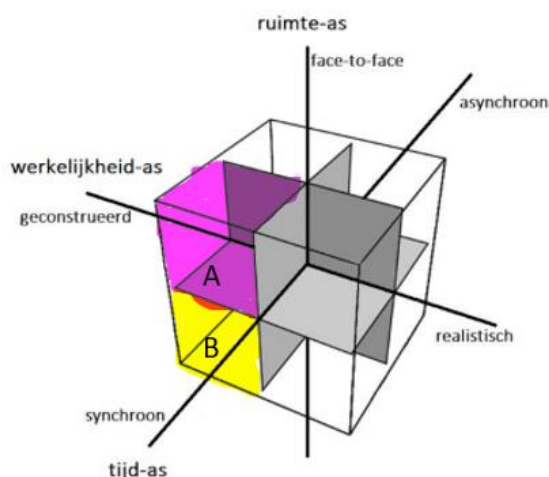
DEFINITIE

KADER

Hybride lesgeven neemt in de literatuur verschillende vormen aan. Soms staat hybride lesgeven voor een combinatie van werkplekleren en contactonderwijs, andere keren voor online en offline leren, etc. Bisschop en Alberts (2020) hebben een model voor hybride leren gecreëerd die deze verschillende soorten hybride leren omvat. Volgens hun definitie is hybride leren een combinatie van twee of meerdere leeromgevingen. Iedere leeromgeving wordt gekenmerkt door drie aspecten: tijd, werkelijkheid en ruimte. Aan de ene zijde van de tijd-as bevindt zich het synchroon leren en aan de andere kant asynchroon leren. Bij de ruimte-as bevinden zich op de twee uitersten online leren en face-to-face leren. Het leren op de werkelijkheid-as verschuift van geconstrueerd leren naar realistisch leren. Deze drie assen creëren acht verschillende leeromgevingen. De acht leeromgevingen vind je terug in de kubus (Figuur 1), die opgedeeld is in acht delen of octanten. Ieder octant komt overeen met een leeromgeving. Hybride leren wordt hier ruim gedefinieerd. Iedere combinatie van twee of meerdere octanten wordt gezien als hybride leren. In Howest zullen wij een specifiekere definitie hanteren.

VISIE HOWEST

Wanneer we aan Howest spreken van hybride lesgeven, dan bedoelen we de combinatie van leeromgeving A: synchroon – face-to-face – geconstrueerd, en leeromgeving B: synchroon – online – geconstrueerd (Figuur 1). Eenvoudiger geformuleerd spreken we van live onderwijs waar zowel online studenten als fysieke studenten samen les volgen. We hanteren dus de definitie: hybride onderwijs is synchroon onderwijs waar een deel van de studenten de les op de campus volgt, en een ander deel van de studenten de les online volgt.

Figuur 1: Acht leeromgevingen

Om te bewaken dat beide groepen studenten, face-to-face en online, vanuit een krachtige leeromgeving tot leren komen, vinden we het binnen Howest bovendien belangrijk om een duidelijk onderscheid met “streaming” te maken. Ook via streaming volgen immers zowel fysieke als online studenten samen les. Bij streaming richt de docent zich echter in hoofdzaak op de fysiek aanwezige studenten. Via technologie wordt het vervolgens mogelijk gemaakt dat een groep studenten online live kan meevolgen. Aan deze groep online studenten wordt echter geen bijzondere aandacht besteed. Er is weinig tot geen interactie tussen de fysiek aanwezig docent en studenten en de online aanwezige studenten en de docent past zijn didactiek niet aan. Streaming is dus eerder een noodoplossing, maar biedt geen krachtige leeromgeving voor wie online aansluit.

Vanuit deze reflectie zouden we dan ook graag de eerder beschreven definitie willen aanpassen, als volgt:

Hybride onderwijs is synchroon onderwijs waar een deel van de studenten de les op de campus volgt, en een ander deel van de studenten de les online volgt. Beide groepen zijn gelijkwaardig en de didactiek wordt hieraan aangepast.

VOORDELEN

Hybride onderwijs zet sterk in op toegankelijker onderwijs. Deze onderwijsvorm maakt het mogelijk om onderwijs te bieden aan een grotere groep mensen. Studenten die tegelijkertijd werken, studenten met een gezin, studenten die voor een langere periode ziek zijn hebben op deze manier rechtstreeks toegang tot onderwijs. Hybride lesgeven biedt daarnaast heel veel vrijheid en flexibiliteit aan zowel de lector als student. Studenten kunnen kiezen of ze de les online of op afstand meevolgen. De lector daarentegen kan kiezen tussen drie hybride scenario's. Vervolgens zet hybride lesgeven in op multicampusleren. Howest beschikt over meerdere campussen. Hybride lesgeven kan hier dus zeer voordelig zijn. Een les kan tegelijkertijd op de ene campus als op de andere campus plaatsvinden door middel van de hybride technologie. De lector kan zo meerdere studenten bereiken en hoeft zelf niet te verplaatsen tussen campussen. Ook studenten hoeven op deze manier geen langer traject af te leggen om live aanwezig te zijn in de les. Toch biedt een hybride les hen de mogelijkheid om ‘echt’ deel te nemen en in interactie te gaan

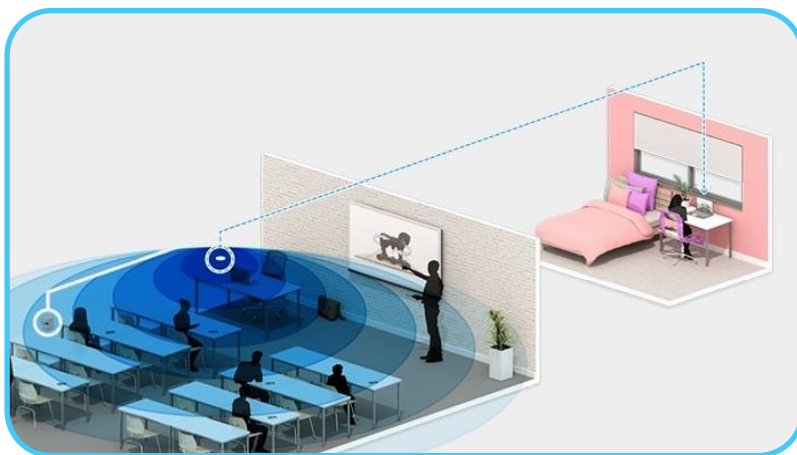
met de lector en studenten. Dit resulteert in gelijke onderwijskansen voor live en remote of afstandstudenten. Op pedagogisch vlak speelt hybride lesgeven dan weer in op de ruimere expertise en visies die mogelijk zijn. Studenten komen enerzijds in contact met andere studenten van verschillende campussen en/of onderwijsinstellingen. Anderzijds is het makkelijker om experts te betrekken in de lessen. Deze experts hoeven niet tot de campus te komen, maar kunnen online hun expertise toelichten. Ten slotte garandeert hybride lesgeven voortdurende instructie. Studenten die om een bepaalde reden niet aanwezig kunnen zijn op de campus, kunnen toch nog genieten van onderwijs zonder dit nadien in te halen.

SCENARIO'S

Er zijn drie scenario's waarin gebruik gemaakt wordt van hybride lesgeven. Ieder scenario heeft zijn eigen voor- en nadelen. Het scenario dat best past bij je les is afhankelijk van de leerdoelen, de leeractiviteiten en de context van de les. Een les gericht op werkstudenten vereist een ander scenario dan een les die gegeven wordt op meerdere campussen.

SCENARIO 1: LIVE ROOM + INDIVIDUELE REMOTE STUDENTEN

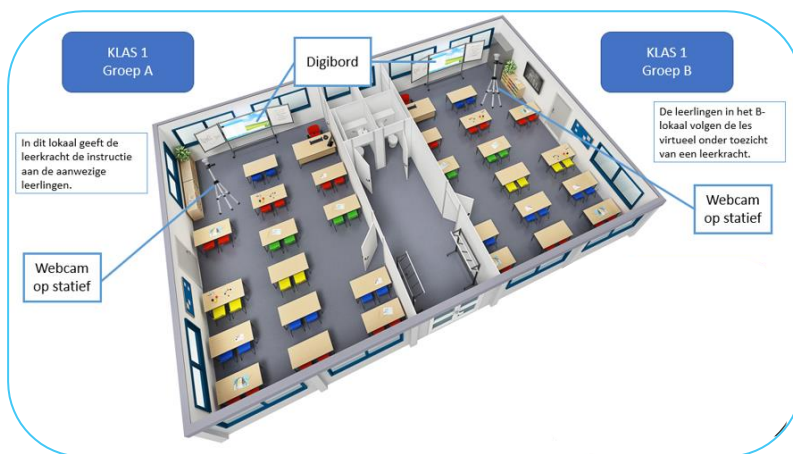
In dit scenario is de lector aanwezig in de hybride klas met studenten die fysiek de les live volgen. Een andere groep studenten neemt online en op afstand deel aan de les vanop een plaats naar keuze, bv. thuis. Zij volgen individueel de les, elk met een eigen pc op verschillende locaties.

Figuur 2: Scenario 1

SCENARIO 2: LIVE ROOM + REMOTE ROOM

De lector is met enkele studenten fysiek aanwezig in het hybride klaslokaal. Een andere groep studenten volgt gezamenlijk de les vanuit een lokaal op dezelfde of op een andere campus. Dit is opnieuw op afstand en online. Studenten maken gebruik van de apparatuur in het klaslokaal en dienen zelf niets mee te brengen. Het is aangeraden dat een extra lector/assistent aanwezig is in de remote room.

Figuur 3: Scenario 2

SCENARIO 3: LIVE ROOM + INDIVIDUELE REMOTE STUDENTEN + REMOTE ROOM

Dit scenario bestaat uit de combinatie van scenario 1 en scenario 2. Er is een hybride lokaal waar lector en studenten live aanwezig zijn. Dit hybride lokaal staat in verbinding met een remote room, waar studenten in groep samen de les volgen, en met individuele remote studenten die elk vanop een plaats naar keuze de les bijwonen. Dit scenario is het meest complex. Lector moet rekening houden met drie groepen, die elk op een andere manier de les bijwonen.

Figuur 4: Scenario 3

HYBRIDE KLASRUIMTE

Howest beschikt over twee hybride klasruimtes, één op campus Brugge (BST.K.1.012) en één op campus Kortrijk (KWE.A.1.304). Deze lokalen zijn technisch volledig uitgerust. Als lector hoef je enkel je eigen pc mee te brengen en aan te sluiten op het centrale systeem. In ieder lokaal ligt er een handleiding die je doorheen de technologie loodst. Het opstarten van een hybride les wordt zo kinderspel.

HANDVATEN – VOOR DE LES

In dit luik worden enkele handvaten aangereikt om een hybride les optimaal te laten verlopen. Er worden didactische, technologische en organisatorische tips aangeboden. De tips zijn opgedeeld in twee delen: handvaten voor de les en tijdens de les. Deze handvaten hebben als doel om lector te begeleiden tijdens de hybride les en om enkele belangrijke aandachtspunten in het licht te zetten.

DIDACTISCH VLAK

DEFINIEER DE LEERDOELEN

De gewenste leerdoelen bepalen mee de keuze voor enerzijds het lesdesign en anderzijds de technologische tools. Niet alle leerdoelen zijn te bereiken via een hybride setting. Zorg dat je leeromgeving aansluit bij de leerdoelen. In een hybride leeromgeving nemen bepaalde leeractiviteiten meer tijd in beslag dan in een traditionele setting. **Bepaal dus de leerdoelen die de studenten achtten te bereiken in de hybride les en gebruik dit om de les te ontwerpen en technologische tools te kiezen.**

ONTWERP VOOR ACTIEF LEREN

Om optimale leerdoelen te bereiken in een hybride les en om de motivatie van de studenten hoog te houden, is het noodzakelijk om de studenten te laten participeren. **Gebruik hiervoor actieve werkvormen zoals discussies, quizjes, polls, break-out rooms ...** De dienst onderwijs heeft bovendien ook een [werkvormenkaartspeel](#)¹ ontwikkeld die inspiratie kan bieden bij het kiezen van een werkvorm. Bekijk dit zeker eens om nieuwe actieve werkvormen te leren kennen.

KIES HET SCENARIO VOOR HYBRIDE LESGEVEN

Er zijn drie scenario's die gebruik maken van het hybride leslokaal. **Kies een scenario dat aansluit bij je les. Hou rekening met de leerdoelen, leeractiviteiten en de context.** Denk ook nog even na waarom je hybride les wil geven. Lesgeven aan groepen op verschillende campussen vraagt een ander scenario dan studenten die afstandsonderwijs volgen. De verschillende scenario's werden opgesomd in het luikje ' **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** '.

BEPAAL DE COMMUNICATIE

Er bestaan verschillende kanalen om in een hybride les te communiceren met elkaar. Studenten weten vaak niet wat de verwachtingen zijn van de lector over de communicatievorm. Tijdens een les worden dan vaak verschillende methodes door elkaar gebruikt (via chat, via audio, via handopsteking). Dit kan tot verwarring leiden bij de student en tot mentale overbelasting bij de lector. **Bepaal daarom via welk kanaal de studenten gebruik dienen te maken bij het beantwoorden van vragen of het geven van opmerkingen.** Als lector weet je hierdoor ook op welke communicatiekanalen je moet letten tijdens de les. Beide groepen kunnen op dezelfde manier communiceren of er kan hierin een verschil zijn. Bv. Online studenten stellen hun vraag via de chat en live studenten stellen hun vraag via handopsteking in de les. Communiceer dit duidelijk naar de studenten. Wees hierin ook consistent over lessen heen.

¹ Het fysieke kaartspel ontvangt je opleiding na het doorlopen van de workshop ABC-Blend design.

TECHNOLOGISCH VLAK

STEM DE TECHNOLOGISCHE TOOLS AF OP JE LESPLAN

Sommige actieve werkvormen maken gebruik van een technologische tool. Wil je bijvoorbeeld een poll integreren in je les, dan moet dit toegankelijk zijn voor zowel de live als remote studenten. Dit vereist het gebruik van een online tool zoals Wooclap. **Zorg dat je goed weet hoe de tools, die je zal gebruiken in je les, werken.** Hierdoor vermijd je vertragingen in de les. Wanneer studenten gebruik maken van tools, laat hen dit ook op voorhand al eens uitproberen of geef hen een tutorial over het gebruik van de tool. Gebruik ook eerst vertrouwde tools, en verdiep je geleidelijk aan in meer uitdagende tools.

TEST DE HYBRIDE KLAS UIT WANNEER JOU DIT MEER VERTROUWEN GEEFT

Test voorafgaand aan het hybride lesgeven de klasruimte uit. Test de audio en de video. Probeer de verschillende functionaliteiten van teams zoals scherm delen, inhoud delen etc. eens uit. Als men een positieve en relaxte houding aanneemt ten opzichte van hybride lesgeven dan zal dit de ervaring voor student en lector enkel bevorderen.

ORGANISATORISCH VLAK

KOM GOED VOORBEREID NAAR DE LES

Hybride lesgeven vereist een voorbereiding. Denk na over hoe je je les wil vormgeven. Vaak moeten er ook enkele beslissingen gemaakt worden. Het maken van een script kan je hierbij helpen. In een script kan je de grote lijnen van je les noteren. Vul daarbij de manier van communiceren, het scenario, de technologische tools in. Stel jezelf de volgende vragen:

- Welk scenario kies ik?
- Hoe moeten live studenten antwoorden in de les?
- Hoe moeten individuele remote studenten antwoorden in de les?
- Hoe moeten studenten uit de remote room antwoorden in de les?
- Als ik groepswerk organiseer, kies ik dan voor gemengde of niet-gemengde groepen?
- Welke werkvormen gebruik ik?
- Hoe faciliteer ik interactie?
- ...

NOTEER DE CONTACTGEGEVENS VAN DE HELPDESK

Tijdens een hybride les kunnen er toch technologische moeilijkheden opduiken. **Contacteer de helpdesk indien nodig.** De contactgegevens van de helpdesk staan genoteerd in de handleiding, die aanwezig is in het hybride lokaal.

BEREID DE STUDENTEN VOOR

Laat de studenten tijdig weten dat er een hybride les zal plaatsvinden. **Zorg dat ze de juiste technologische competenties beschikken om deel te nemen aan de les.** Wanneer je Teams gebruikt, kan je bijvoorbeeld enkele tutorials over het werken met Teams doorsturen naar je studenten, zodat ze hun kennis kunnen opfrissen. Indien in de les ook andere technologische tools gebruikt worden is het aan te raden om studenten hier kennis mee te laten maken vooraleer de les plaatsvindt. Je kan al enkele afspraken rond hybride lesgeven doorsturen naar de studenten bv. Remote studenten zijn 5 min voor de start van de les aanwezig voor een technische controle. Documenten of PowerPoints die studenten tijdens de les nodig

hebben, kan je al online zetten. Studenten die wegens slechte internetverbinding eventjes uit de les vallen, kunnen op die manier in hun eentje de les verderzetten. Wanneer ze dan opnieuw kunnen deelnemen aan de les, zijn ze inhoudelijk op de hoogte van wat er tijdens hun afwezigheid gebeurd is.

BEPAAAL DE VOORWAARDEN

Bepaal of er voorwaarden zijn om deel te nemen aan de hybride les. Mogen de studenten kiezen tot welke groep (live of remote) ze behoren of wordt dit bepaald door de lector? Het kan bijvoorbeeld zijn dat groep A van de studenten in de even weken de live les mag bijwonen en groep B in de oneven weken. Daarnaast kan je nagaan wat de studenten mee moeten brengen naar de les, bv. pc en headset. Als dit op voorhand bepaald is dan zullen minder problemen tijdens de les opduiken.

HANDVATEN TIJDENS DE LES

DIDACTISCH VLAK

STIMULEER ACTIEVE PARTICIPATIE

Actieve participatie verhoogt de motivatie bij studenten. **Studenten actief laten participeren in je les kan je doen door directie vragen te stellen, discussies voeren, poll invullen etc.** Vaak zal de live groep een hogere motivatie tonen om te participeren. Door directe vragen te stellen aan de remote groep, kan je deze studenten ook gaan betrekken.

VERDEEL DE AANDACHT TUSSEN ONLINE EN LIVE STUDENTEN

Een hybride les heeft twee groepen ontvangers. Enerzijds de live groep en anderzijds de remote studenten. **Het gevaar bij hybride lesgeven bestaat uit het centreren van de aandacht op één groep waardoor de andere groep zich verwaarloosd voelt.** Hierdoor kunnen er motivatie problemen ontstaan. De chat is een belangrijk communicatiemiddel voor de remote groep. Wees hiervoor dus steeds aandachtig.

VERMIJD HERHALING VAN INSTRUCTIE

Wanneer een opdracht gegeven wordt, zorg dan dat de instructies voor beide groepen gelijk zijn. De betrokkenheid van studenten verlaagt wanneer de lector uitleg geeft die niet van toepassing is op het eigen leerproces. Indien het toch niet mogelijk is om beide groepen gelijktijdig uitleg te geven, opteer dan voor geschreven instructies in plaats van gesproken instructies. Op die manier kunnen beide groepen gelijktijdig aan de slag gaan met het lezen van de opdracht. De groepen houden hun aandacht gericht op de les. Dit geeft hen minder tijd om af te dwalen van de inhoud.

LOOP (VIRTUEEL) ROND TIJDENS GROEPSWERK

De aanwezigheid van de lector (*Teacher presence*) is een belangrijke pijler om studenten te motiveren. **Laat je dus zien en horen.** Volg de groepswerken op, door één voor één langs te gaan in de verschillende groepen. Zo houd je het leerproces van jouw studenten in de gaten en hebben studenten ook de mogelijkheid om hun vragen te stellen. De durf om vragen te stellen of onduidelijkheden en problemen te bespreken is groter in kleinere subgroepen dan in de gehele klasgroep.

VRAAG FEEDBACK AAN DE STUDENTEN

De studenten zijn jouw ontvangers. **Vraag daarom tijdens je les naar feedback van hen en speel hier op in.** Het is noodzakelijk dat ze de les met optimaal beeld- en audio kwaliteit kunnen volgen. Daarnaast kan je hen bevragen over hun gevoelens over de hybride les. Bv. Voelen studenten zich vertrouwd met deze leeromgeving? Welk scenario verkiezen ze?

LAAT STUDENTEN HUN CAMERA AANLEGGEN

Tijdens online lessen zien we dat er slechts een minderheid van de studenten hun camera aanzetten. Dit heeft een negatieve invloed op de verbondenheid. **Vraag studenten expliciet om hun webcam aan te leggen.** Studenten zijn vaak verlegen om hun thuissituatie in beeld te brengen. Microsoft Teams heeft enkele functionaliteiten waardoor de achtergrond van studenten niet zichtbaar hoeft te zijn. Studenten kunnen een standaardachtergrond instellen, waardoor hun huis of kamer niet in beeld komt. De student is natuurlijk wel te zien. Voor de lector is het veel aangenamer om ook de remote groep te zien in plaats van een tv met lege zwarte kaders. Doordat studenten zichtbaar zijn, zullen ze minder rap 'vergeten' zijn en is het ook mogelijk voor lector om in te spelen op hun expressie en lichaamstaal.

TECHNOLOGISCH VLAK

GEBRUIK AUDIO EN BEELD OP DE JUISTE MANIER

Mensen leren door gebruik te maken van hun auditief en visueel kanaal. De kwaliteit van beeld en audio staat dan ook centraal in een hybride onderwijssetting. Een echo wordt als zeer storend ervaren tijdens een online les. Dit wordt ook wel feedback loops genoemd, waarbij dezelfde audio meermaals kort na elkaar hoorbaar is. Dit komt doordat er verschillende audiosystemen in eenzelfde ruimte aan het werk zijn. **Zorg dus dat er slechts één audiosysteem werkzaam is, en demp de andere audio** (zowel input als output). In het hybride lokaal ligt er ook een technische handleiding. Wanneer je deze handleiding volgt, zullen feedback loops vermeden worden. Daarnaast is het niet aangenaam om een les te volgen waar er voortdurend achtergrondlawaai te horen is. De speakerphone, die aanwezig is in het hybride lokaal is van goede kwaliteit en neemt alle geluiden dicht in zijn buurt op. Hierdoor is gefluister, verschuiven van stoelen, het rommelen in een tas, ... ook hoorbaar voor de remote studenten. Achtergrondlawaai kan interfereren met de stem van de spreker, waardoor hij niet optimaal meer hoorbaar is. **Probeer dus als lector geen uitleg te geven wanneer er veel rumoer aanwezig is in het lokaal**, bv. bij het uithalen of wegsteken van een boek. **Geef ook aan dat remote studenten hun audio moeten dempen, wanneer ze niet aan het woord zijn.** Daarnaast is het belangrijk om niet met meerdere personen tegelijk te praten. Duid telkens een persoon aan die het woord mag voeren. Het bereik van de speakerphone is niet overal even sterk. De kwaliteit van het geluid vermindert als de afstand tussen speakerphone en spreker groter wordt. **Studenten die dus ver weg zitten van de speakerphone moeten luid en duidelijk praten.**

In een hybride les kan je inhoud presenteren op verschillende manieren, zoals aan de hand van een PowerPoint of een whiteboard. Remote studenten kunnen telkens maar één scherm tegelijkertijd zien (PowerPoint of whiteboard). **Wanneer je dus zowel een PowerPoint als whiteboard gebruikt, let er dan op dat je tijdig switcht van beeld.** Als studenten notities moeten nemen, zorg dan dat het desbetreffende scherm lang genoeg in beeld blijft. Daarnaast kunnen remote studenten de fysieke handelingen van de lector niet goed zien, bv. wijzen naar een deel van het scherm. **Als je dus iets wil aanduiden op de PowerPoint gebruik dan de computermuis.** Dit is zichtbaar voor zowel de live als remote studenten.

LAAT DE SPREKER IN BEELD KOMEN.

De betrokkenheid van studenten is veel groter wanneer ze de persoon aan de andere kant kunnen zien. Het gevoel van 'echt' te zijn en deel uit te maken van een les (= social presence) verkrijgt je wanneer zowel lector als medestudenten zichtbaar zijn. **Probeer dus zoveel als mogelijk visueel in beeld te komen, wanneer je uitleg geeft.** Ook wanneer er bijvoorbeeld een discussie is, kan je vragen aan de remote studenten om hun camera's aan te leggen. Het is fijner als studenten zien wie hun gesprekpartners zijn.

DUID EEN TECHNOLOGISCHE NAVIGATOR AAN.

Tijdens hybride lesgeven, moet je als lector rekening houden met verschillende zaken zoals de groep live studenten, de groep remote studenten, de inhoud ... Wanneer een lector ook nog het technologische aspect van het hybride lesgeven moet opnemen, dan kan dit tot mentale overbelasting leiden. Daarnaast is een lector die zijn aandacht besteed aan het oplossen van technische problemen, niet bezig met de inhoud van de les. **Duid daarom een verantwoordelijke aan voor de technologie en de technische problemen die opduiken.** Bij een kleine groep kan dit zeker dezelfde persoon zijn als de chatbewaker. Bij hele grote groepen wordt aangeraden om beide functies op te splitsen zodat de technologische navigator en de chatbewaker ook zelf nog de les kunnen meevolgen. De technologische navigator staat in voor kleine technische problemen zoals het wegvallen van geluid, beeld, inloggen ... Studenten met problemen kunnen dit laten weten aan de technologische navigator zodat hij/zij dit op tijd kan melden aan de lector.

ORGANISATORISCH VLAK

START DE LES 10 MIN VROEGER

Door de les enkele minuten eerder te starten is het mogelijk om alle technologie uit te testen. Laat studenten die de les online volgen ook een vijftal minuten eerder aanmelden, zodat zij ook hun audio en video kunnen uitproberen. Aangezien dit voor de start van de les gebeurt, gaat er minder lestijd verloren naar het zoeken van oplossingen voor bepaalde problemen.

DUID EEN CHATBEWAKER AAN

De aandacht richten op zowel de groepen studenten, de inhoud en de chat kan voor lectoren leiden tot een mentale overbelasting. Een chatbewaker kan een oplossing hiervoor bieden. Dit is een functie die je kan toedienen aan een assistent of aan een student. **De taak bestaat uit het bewaken van de chat en vragen, antwoorden en relevante opmerkingen terug te koppelen aan de lector.** Overleg samen met de chatbewaker op welke manier dit zal gebeuren. Vragen, antwoorden, relevante en irrelevante opmerkingen staan door elkaar in een chat. Voor docenten of de chatbewaker is het niet altijd in één oogopslag duidelijk wanneer er een vraag gesteld wordt. Je kan aan jouw studenten voorstellen om 'V' te typen voor iedere vraag. Op deze manier kan men vragen beter selecteren uit de soms wel overvloedige berichten in een chat.

LAAT EEN ASSISTENT DE REMOTE ROOM BEGELEIDEN

Wanneer je gebruik maakt van een remote room (scenario 2 en scenario 3) kan het handig zijn, dat er een assistent aanwezig is in deze ruimte. Hij/zij kan enerzijds de les opstarten: studenten verwelkomen en technologie opstarten en afsluiten. Anderzijds is het mogelijk dat de assistent een begeleidende functie opneemt in de actieve werkvormen of bij werkcolleges tijdens het maken van oefeningen. Bij discussies laat de assistent de studenten één voor één aan het woord. Vervolgens kan hij in de remote room een oogje in het zeil houden en het klasmanagement bewaren. Een assistent kan vervolgens het leerproces van een student opvolgen. Tenslotte kan een assistent ook de functie van chat- en technologiebewaker op zich nemen. Een assistent kan dus zeker een meerwaarde bieden aan je hybride les, maar dit is absoluut niet noodzakelijk. Sommige studenten kunnen zelf de verantwoordelijkheid opnemen voor een goed lesverloop in de remote room. Bij andere studenten is het vaak beter om een extra persoon in het lokaal te plaatsen die het leerproces mee in de gaten houdt. **Stem dus af met je eigen noden en de noden van de studenten om te werken met een assistent in de remote room.**

BLIJF NA DE LES NOG ENKELE MINUTEN 'HANGEN'

Sommige studenten vinden het moeilijk om tijdens de les vragen te stellen, en doen dit liever één op één na de les. Live studenten kunnen na de les de lector nog aanspreken. **Om ook de kans te geven aan remote**

studenten om de lector te spreken, raden we aan om enkele minuten na de les in de online omgeving te blijven.

TIPS BIJ DE WERKVORMEN

Per werkvorm worden de belangrijkste aandachtspunten voor hybride lesgeven nog eens opgesomd. Daarnaast worden alternatieve werkvormen die je kan integreren in je les weergegeven. Deze zijn geschikt om in een hybride context toe te passen. Iedere werkvorm heeft een kleurencode. Ieder kleur komt overeen met de één van de zes leeractiviteiten volgens Laurillard. Voor verdere uitleg rond de werkvormen, zie het werkvormenkaartspel. Link:

Leeractiviteiten (Laurillard):

Kennisverwerving	Toepassing	Onderzoek	Productie	Discussie	Samenwerking
------------------	------------	-----------	-----------	-----------	--------------

HOORCOLLEGE

Een hoorcollege is één van de gemakkelijkste werkvormen om te implementeren in een hybride les. Er hoeven geen inhoudelijke aanpassingen zijn om je hoorcollege hybride te geven. In een hoorcollege wordt de inhoud voornamelijk mondeling toegelicht. Blijf als docent in de buurt van de microfoon, wanneer je uitleg geeft. Studenten die de les online volgen zien de les in twee perspectieven. Ze kunnen een globaal beeld zien van de klas en de docent. Het ander perspectief is de inhoud. Dit kunnen de gedeelde beelden via Microsoft Teams zijn of het whiteboard. Het is een of-of verhaal. Studenten zien ofwel de docent ofwel de inhoud.

Hoewel een hoorcollege mogelijk is om hybride les te geven, wordt het niet aangeraden. Hybride lesgeven is een lesvorm die vooral inzet op interactie en participatie. Door de technologie aanwezig in zo'n lokalen is dit ook mogelijk. Wanneer je een gewoon hoorcollege geeft, zonder veel interactie- of participatievormen dan wordt de hybride technologie niet optimaal ingezet en dan wordt dit eerder gezien als een vorm van lesstreamen.

ACTIVEREND HOORCOLLEGE

Een actief hoorcollege is een hoorcollege waar er verschillende actieve werkvormen aan bod komen. De focus ligt op interactie en participatie. In een online omgeving is dit sterk aangeraden om te gebruiken. Actieve werkvormen verhogen immers de motivatie van studenten.

Interactie in een hybride les verloopt niet altijd even makkelijk, doordat er twee verschillende groepen zijn, die op verschillende manieren kunnen of moeten communiceren. Stel duidelijke regels op over communicatie. Bepaal op welke manier iedere groep moet communiceren en hoe de interactie gefaciliteerd wordt.

Om iedereen gelijke kansen te geven om te participeren in het actief hoorcollege, moeten de vragen en de inhoud duidelijk hoorbaar zijn. Live studenten die iets verder van de microfoon zitten zijn niet altijd verstaanbaar wanneer ze iets zeggen. Herhaal daarom als lector steeds de vragen en opmerkingen die van belang zijn tijdens het interactiemoment. Studenten die door elkaar praten in een online setting worden als zeer storend ervaren door remote studenten. Als lector kan je studenten één voor één het woord geven, om de structuur en rust te bewaren. Daarnaast is luid en duidelijk spreken in een hybride setting een must.

Om een hoorcollege actief te maken, kan je een poll of quiz implementeren in je les. Dit wordt door studenten gezien als motiverend. Laat beide groepen studenten op dezelfde manier de poll/quiz invullen. Gebruik dus een online tool en laat studenten antwoorden met hun pc of smartphone. Wanneer je vragen wil bespreken, spreek dan beide groepen aan om hun antwoord toe te lichten.

Andere werkvormen voor tijdens een actief hoorcollege:

3-2-1	Venndiagram	Aanvuloefening	Notuleren	Repetitief herhalen	Quiz
Online stemmen	Toetsvraag	Test met auto-feedback	Test zonder auto-feedback	Zoek de fout	Tweet je kennis
Ansichkaart	Beeldspraak	casusanalyse	beginmeeting	High five	In het nieuws
Leergesprek	doodling	mindmapping	kruiswoord	Teach back	

PRACTICUM / WERKCOLLEGE

Een practicum hybride geven is grotendeels afhankelijk van het opleidingsonderdeel waartoe het practicum behoort. Zo zijn practica waar er bepaalde materialen nodig zijn die de studenten niet tot hun beschikking hebben niet wenselijk om hybride te geven. De leerervaring voor remote en live studenten moet zoveel mogelijk gelijk gehouden worden. Remote studenten moeten dus met dezelfde zaken, materialen in aanraking komen als de live studenten.

Demonstraties in de les moeten goed duidelijk zijn voor beide groepen studenten. Wanneer er meerdere viewpoints mogelijk zijn om je demonstratie in beeld te brengen, kies dan voor het perspectief waar de demonstratie het best naar voren komt. Je kan altijd een mobiele camera gebruiken om een close-up perspectief te hanteren voor de demonstratie.

Tijdens een practicum is er vaak een afwisseling tussen projectie en whiteboard. Hou rekening dat je op tijd tussen de gedeelde beelden switcht.

In een practicum kan je enkele actieve werkvormen implementeren om studenten te laten participeren in je les. Er zijn werkvormen die studenten zelfstandig kunnen uitvoeren. Wanneer je een practicum geeft in scenario 1 en scenario 3 is het aangeraden om in break-out groepen de werkvormen toe te passen. Studenten zijn gemotiveerder als ze in groep opdrachten uitvoeren dan alleen. Remote individuele studenten voelen zich dan meer betrokken in de les.

Andere werkvormen voor tijdens een practicum/ werkcollege:

Demonstratie	Aanvuloefening	Quiz	Online stemmen	Toetsvraag	Test met auto-feedback
Test zonder auto-feedback	Stappenplan	Simulatie	Zoek de fout	Worked-out example	Tweet je kennis
Ansichkaart	Beeldspraak	Casusanalyse	Experimenteren	High five	In het nieuws
Leergesprek	Observatie	Webquest	Doodling	Mindmapping	Kruiswoord
Teach back					

KLASDISCUSSIE

Een klasdiscussie op een hybride manier houden vraagt om enkele organisatorische aandachtspunten. Studenten in de live room voelen zich meer aangesproken om in interactie te gaan dan remote studenten. Spreek daarom als lector ook specifiek de remote groep aan. Tijdens een discussie durft het wel eens te gebeuren dat er op elkaar ingespeeld wordt, dat men elkaar onderbreekt enz. In een hybride les vermijd je dit beter. Wanneer studenten door elkaar spreken, is het voor online studenten moeilijker om het gesprek te begrijpen. Als lector kan je het gesprek structureren door mensen aan te duiden die willen antwoorden. Om te zorgen dat voor iedereen duidelijk is wat er gezegd geweest is in de discussie kan je enkele studenten aanduiden die de functie van notitienemer op zich nemen. In een online gedeeld document noteren ze kort waarover de discussie gaat. Online studenten kunnen tijdens de discussie het document raadplegen. Wanneer ze iets niet duidelijk gehoord hebben kunnen ze nog altijd het gesprek volgen. Bij een discussie is het aangenaam om de sprekers te zien. Vraag aan de studenten om hun camera aan te zetten en zorg dat de live studenten hen goed kunnen zien. Je kan bijvoorbeeld de Teamsvergadering projecteren op het scherm vooraan in de klas, in plaats van achteraan.

Andere werkvormen voor tijdens een klasdiscussie:

4 vragenevaluatie	belevingsanalyse	borddiscussie	Exploratief taggen	Groepsgesprek	Leren van elkaar
Kringgesprek	Peerfeedback	In het nieuws	Leergesprek		

SAMENWERKEND LEREN/ GROEPSWERK

Samenwerkend leren in een hybride les kan op twee manieren. Je kan ervoor kiezen om niet-gemengde groepen te maken. Dit wil zeggen dat studenten in de live room samen zitten met andere studenten uit de live room, en remote studenten werken samen met andere remote studenten. Het voordeel is dat dit de eenvoudigste manier is om groepswerk te organiseren op een hybride manier. Remote studenten voelen zich echter niet betrokken bij de les, wanneer groepswerk op deze manier georganiseerd wordt. Dit is het nadeel. Een meer betrokken manier is om gemengde groepen te gebruiken. Hierbij vormen studenten uit zowel de live groep als de remote groep een team. Het is hierbij aangeraden dat iedere student zijn/haar pc en headset meebrengt naar de les. Om andere groepen zo weinig mogelijk te storen en om een betere audiokwaliteit te garanderen, reserveer je best nog een tweede lokaal, waar de groepen verspreid kunnen zitten.

In beide situaties kan je als lector (virtueel) rondlopen in de groepsgesprekken. Dit zorgt voor meer interactie en verbondenheid. Voor online studenten verlaagt dit de drempel om vragen te stellen.

Andere werkvormen voor tijdens een groepswerk:

Peerteaching	Quiz	Stappenplan	Simulatie	Beeldspraak	Casusanalyse
Reflectie	Beginmeeting	Experimenteren	In het nieuws	Wat wil je leren	Brainstorm

Complementair groepswork	Community of Practice	De klant vraagt	Groepsopdracht	PBL	Peer-tutoring
Team-based learning	Wiki	Genummerde hoofden	Microblogging	Storytelling	Voorbeeld-analyse
4 vragenevaluatie	Belevings-analyse	Borddiscussie	Cold case	Expert-groepen	Exploratief taggen
Groepsgesprek	Kort geding	Leren van elkaar	Leestafel	Kringgesprek	Peerfeedback
Taggen	schrijfronde	Discussie			

PRESENTATIES

In een hybride omgeving is het ook mogelijk om presentaties te geven. Live presenteren heeft meer mogelijkheden, zoals: het zien van je publiek, switchen naar een whiteboard, ... Het is natuurlijk ook mogelijk om remote individueel een presentatie te geven. Wanneer een student presenteert zonder ondersteuning van een beeld (bv. PowerPointpresentatie), zorg dan dat deze persoon vooraan op het scherm/ de projectie te zien is. Het is aangenamer voor live studenten dat ze de spreker ook zien, in plaats van elkaar enkel te horen.

Andere werkvormen voor tijdens een presentatie:

PPT playback	Elevator pitch	Presenteren	Pecha kucha
--------------	----------------	-------------	-------------

HYBRIDE LES OPNEMEN

Een hybride les kan je opnemen op twee manieren. Beide manieren vereisen wel dat de lector met zijn eigen pc deelneemt aan de hybride les. Ten eerste kan je Panopto gebruiken. Laat Panopto een schermopname maken van je Teams-vergadering. Teams heeft zelf ook een functie om je vergadering/les op te nemen. Dit is de tweede manier.

SAMENVATTING TIPS

	Didactisch	Technologisch	Organisatorisch
Voor de les	Definieer de leeruitkomsten Ontwerp voor actief leren	Stem tools af op je lesplan Test de hybride klas uit	Wees voorbereid

	Kies het scenario Bepaal de communicatie		Noteer contactgegevens van helpdesk Bereid studenten voor Bepaal de voorwaarden
Tijdens de les	Stimuleer actieve participatie Verdeel de aandacht Vermijd herhaling van instructie Loop (virtueel) rond tijdens groepswork Vraag feedback Laat studenten hun camera aanleggen	Gebruik audio en beeld op juiste manier Laat spreker in beeld komen Duid een technologienavigatie aan	Start de les 10 min vroeger Duid een chatbewaker aan Laat een assistent de remote room begeleiden Blijf na de les nog hangen

BRONNEN

Bisschop, L. & Alberts, R. (2020). Hybride leren, wat is dat nu eigenlijk? Een Delphi studie naar een heldere definitie en een passend model voor hybride leeromgevingen. *In Onderzoek van Onderwijs 49(3)*, 16-26. Assen: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV

Bower, M., Dalgarno, B., Kennedy, G., Lee, M.J.W., & Kenney, J. (2014). *Blended synchronous learning: a handbook for educators*. Sydney.

Observaties hybride lessen Howest

Werkvormenkaartspel Howest.

